DOI: https://doi.org/10.54937/dspt.2022.22.1.79-87

Liberalization of International Trade and the Role of the World Trade Organization in this Process

Liberalisierung des internationalen Handels und die Rolle der Welthandelsorganisation in diesem Prozess

Liberalizácia medzinárodného obchodu a úloha Svetovej obchodnej organizácie v tomto procese

Miroslava Špániková

Abstract

Liberalization is perceived as an effective tool for maintaining or improving the position of regions and states in global competition. In this article we deal with the meaning of liberalization of economic relations, defines its understanding and tools during the existence of the GATT agreement and since the WTO (1995), define the structure and activities of the WTO with regard to its mission in liberalizing world trade and trade dispute settlement.

Keywords: International trade. Liberalization. World Trade Organization.

Úvod

Ekonómovia definujú pod pojmom liberalizáciou ekonomických vzťahov schopnosť štátov a regionálnych integračných zoskupení prostredníctvom odstraňovania prekážok pre pohyb tovarov, služieb, kapitálu, práv duševného vlastníctva a pracovnej sily s cieľom vytvárať také prostredie, ktoré umožní firmám a obyvateľom uspieť v medzinárodnom prostredí. Ako je možné odvodiť z názvu príspevku, okrem vyššie uvedených úrovní liberalizácie je potrebné pre úplnosť vysvetlenia konceptu venovať pozornosť aj liberalizácii na globálnej úrovni. Svetová obchodná organizácia (WTO) je totiž viac ako 70 rokov rozvíjanou myšlienkou (či produktom) a zároveň efektívnym prostriedkom multilaterálnej (globálnej) liberalizácie.

1 Liberalizácia ekonomických vzťahov

Liberalizácia je vnímaná ako účinný nástroj umožňujúci udržanie či zlepšenie pozície regiónov a štátov v globálnej konkurencii. Ako cesta k tejto flexibilite sa javí čo najväčšia liberalizácia ekonomických vzťahov, ktorá umožní naplno využívať efekty ponúkané globalizáciou pri rozvoji ekonomických aktivít. Liberalizácia prináša schopnosť ekonomiky adaptovať sa na nové, rýchle sa meniace podmienky svetovej ekonomiky a výrazne tak prispieva k udržaniu konkurenčnej schopnosti ekonomík v rámci zostrenej globálnej konkurencie.

Liberalizácia ekonomických vzťahov definovaná ako odstraňovanie prekážok pre pohyb tovarov, služieb, kapitálu, práv duševného vlastníctva a pracovnej sily, prebieha na troch základných úrovniach:[1]

A) na globálnej, kde ponúka formy multilaterálnej liberalizácie,

B) na regionálnej, ktorá predstavuje prijímanie čiastočných postupov v rámci homogénnejšieho regiónu, či medzi významnými obchodnými partnermi, ktorých záujem na vzájomnej liberalizácii je silnejší než v rámci multilaterálnych vyjednávaní, teda na úrovni regionálnych integrácií,

C) na národnej, ktorej základom sú transformačné a reformné kroky (v európskych podmienkach napríklad reforma trhu práce a systému sociálneho zabezpečenia), zvyšujúca sa flexibilita ekonomiky a jej čiastkových segmentov. Tie sú vnímané predovšetkým ako podmienka pre vytváranie liberálneho a inovatívneho prostredia, ktoré podnikateľom – občanom umožnia lepšie využitie ich komparatívnych výhod v globálnej konkurencii.

Liberalizmus alebo sloboda obchodu je stav, ktorého hlavnou črtou je nezasahovanie štátu do hospodárstva ani zahraničnoobchodných vzťahov. Ekonomická činnosť by mala byť teda vedená v podmienkach hospodárskej slobody. V praxi sa prejavuje odstraňovaním prekážok pre voľný pohyb tovaru a služieb. Kolískou voľného obchodu bola Veľká Británia, ktorá mala na to predpoklady najmä v oblasti obchodu a priemyselnej výroby.[2]

1.1 Štruktúra dohody GATT

Dohoda GATT sa skladá z rámcovej dohody, ktorá obsahuje štyri časti a upravuje zásady obchodnej politiky, ktoré majú zmluvné strany rešpektovať vo vzájomnom obchodnom styku a zbierky listín colných koncesií, ktoré boli výsledkom dvojstranných rokovaní a automaticky sa vzťahovali a vzťahujú aj na členské krajiny, ktoré pristúpili neskôr. Prvá časť GATT 1947 ustanovuje používanie doložky najvyšších výhod, z tejto doložky sa poskytujú

[1] CIHELKOVÁ, E. et al. *Nový religionismus : teorie a případová studie (Evropská unie).* 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 80 – 81.
[2] LIPKOVÁ, L. a kol. *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. Bratislava : Sprint dva, 2011, s. 212.

výnimky. Jednorazové výnimky sú definované v tejto časti a vzťahujú sa na obchodný styk bývalých metropol a ich kolónií. Klasické výnimky z doložky sú definované v tretej časti. Okrem toho sa prvá časť zaoberá colnými koncesiami. Zmluvné strany sú povinné používať colné sadzby nie menej výhodné, ako sú tie, ku ktorým sa zaviazali počas rokovaní a ktoré sú uvedené v zbierke listín colných koncesií. Druhá časť upravuje obchodnú politiku presadzovanú v rámci GATT 1947. Ustanovenia tejto časti sú záväzné len podmienečne, ak neodporujú domácej legislatíve zmluvnej strany. Doložka národného zaobchádzania zaväzuje zmluvné strany zaobchádzať s tovarmi pochádzajúcimi z ktorejkoľvek inej zmluvnej krajiny nie menej priaznivo ako s tovarmi domácimi. Druhá časť ďalej upravuje špeciálne zaobchádzanie v oblasti kinematografickej produkcie, slobodu tranzitu, antidumpingové a vyrovnávacie clá, určovanie colnej hodnoty, poplatky a formality pri exporte a importe, elimináciu kvantitatívnych reštrikcií, problémy platobných bilancií, subvencie a štátne podniky zahraničného obchodu. Dôležitým ustanovením je i článok definujúci podmienky, za ktorých je možné meniť či nedodržiavať dohodnuté koncesie, tzv. úniková doložka. V tretej časti je upravená teritoriálna pôsobnosť dohody, pohraničný styk, colné únie a zóny voľného obchodu. Zmluvné strany tu vyjadrujú podporu regionálnej ekonomickej integrácii, čím sa vlastne vo všeobecnosti suspenduje doložka najvyšších výhod pre tieto prípady. Štvrtá časť je nazvaná „Obchod a rozvoj“ a zmluvné strany v nej uznávajú osobitné postavenie rozvojových krajín vo svetovom hospodárstve a medzinárodnom obchode. Umožňuje sa tým rozvojovým krajinám rozvíjať svoj zahraničný obchod na nereciprocnom základe. V praxi sa realizujú myšlienky tejto časti zavedením Všeobecného systému preferencií.[3]

Hlavným cieľom pri zakladaní GATT bolo znížiť colné zaťaženie tovarov v medzinárodnom obchode. Tento cieľ sa dosahoval prostredníctvom rokovaní v rámci tzv. obchodných kôl. Počas existencie GATT v zmysle medzinárodnej organizácie sa uskutočnilo osem kôl obchodných rokovaní. Prvých päť kôl bolo venovaných znižovaniu colného zaťaženia, počas šiesteho kola sa agenda rozšírila o antidumpingové opatrenia a počas siedmeho i o netarifné prekážky obchodu. Ôsme kolo, tzv. Uruguajské, riešilo široký záber oblastí medzinárodného obchodu a bolo základom pre vznik WTO. Na stretnutí ministrov v Marrákeši 15. apríla 1994 bol podpísaný Záverečný akt Uruguajského kola GATT a zároveň aj Dohoda o založení WTO, čím sa začala kvalitatívne nová etapa liberalizácie medzinárodného obchodu.

[3] LIPKOVÁ, L. a kol. *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. Bratislava : Sprint dva, 2011, s. 212 – 216.

1.2 Dohoda GATS

Všeobecná dohoda o obchode so službami je jedným z najvýznamnejších výsledkov Uruguajského kola rokovaní GATT (1994). V prvom kroku GATS nepredstavovala liberalizáciu obchodu so službami, ale snahu o zachovanie status quo. Zmluvné strany sa zaviazali nezvyšovať prekážky obchodu so službami nad úroveň vtedajšieho stavu, ktorý sa premietol do listín špecifických záväzkov.

GATS je založená na podobných princípoch ako dohoda GATT, ide teda o doložku najvyšších výhod, doložku národného zaobchádzania, transparentnosť, nestrannosť národných predpisov, progresívnu liberalizáciu prostredníctvom ďalších rokovaní a odstránenie prekážok prístupu na trh. Na rozdiel od GATT je však členská krajina povinná umožniť prístup na trh a poskytnúť národné zaobchádzanie len pre tie sektory služieb a tie spôsoby poskytovania služieb, pre ktoré sa k tomu výslovne zaviazala v listine špecifických záväzkov. Listina špecifických záväzkov má svoju horizontálnu časť, ktorá upravuje podmienky poskytovania služieb alebo prístupu na trh všeobecne pre všetky sektory služieb a špecifickú časť, v ktorej sú definované konkrétne záväzky člena, ktoré prijal pre jednotlivé sektory služieb a jednotlivé spôsoby poskytovania služieb.[4]

2 Liberalizácia svetového obchodu od roku 1995

Rokovania o liberalizácii obchodu postupovali len veľmi pomaly. Jedným z dôvodov boli vonkajšie tlaky na globálnu ekonomiku spôsobené ukončením systému stability výmenného kurzu a dvoma ropnými šokmi. Ďalší dôvod bol politický – rastúca nespokojnosť rozvojových krajín súvisiaca s vylúčením poľnohospodárstva a textilu z liberalizácie, ktorá podstatne obmedzila potenciálne prínosy liberalizácie pre tieto krajiny. Ďalší dôvod bola rastúca ekonomická otvorenosť a medzinárodná aktivita Japonska. To malo za následok čiastočný odklon od liberálnej obchodnej politiky USA. Clá na celom svete nahradili netarifné bariéry a rok 1982 znamenal najnižší bod v liberalizácii globálneho obchodu.[5]

Svetová obchodná organizácia je medzinárodná organizácia zaoberajúca sa pravidlami obchodu medzi členskými krajinami za účelom odstraňovania tarifných a netarifných prekážok v obchode. WTO je jedinou medzinárodnou organizáciou, ktorá sa zaoberá liberalizáciou medzinárodného obchodu na

[4] WORLD TRADE ORGANISATION. *The General Agreement on Trade in Services (GATS): objectives, coverage and disciplines*.
[5] ŘEHÁK, V. US Trade Policy and Sub-Saharan Africa Current Trends and Their Implications for Eastern Africa. In *Dvacáté století – The Twentieth Century.* Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2014. 6, 2, s. 12 – 14.

multilaterálnom základe. Vytvára pravidlá pre medzinárodný obchod a rieši spory medzi jednotlivými členskými štátmi. WTO bola založená 1. januára 1995 so sídlom v Ženeve a má 164 členov, čo pokrýva vyše 90 % svetového obchodu. Vytvorenie Svetovej obchodnej organizácie je výsledkom Uruguajského kola rokovaní Všeobecnej dohody o clách a obchode. Na čele WTO stojí generálny riaditeľ so 4-ročným funkčným obdobím. Preambula dohody o založení WTO obsahuje pôvodné ciele GATT. Dôležitosť sa kladie na zvyšovanie životnej úrovne, zabezpečenie zamestnanosti, rozširovanie objemu výroby a optimálne využitie svetových zdrojov spolu s rozvojom služieb. WTO sa zameriava na trvalo udržateľný rozvoj spolu s optimálnym využitím zdrojov a ochranou životného prostredia. Podstatou systému nazývaného multilaterálny obchodný systém sú dohody rokované a podpisované veľkou väčšinou členských krajín a ich ratifikácia v členských parlamentoch. Tieto dohody sa následne stávajú legálne záväznými pravidlami pre medzinárodný obchod. V podstate ide o kontrakty zaväzujúce členské krajiny dodržiavať pravidlá obchodovania a taktiež zaväzujú vlády členských krajín, aby udržiavali ich obchodnú politiku v rámci dohodnutých pravidiel pre úžitok každého člena. Cieľom je podporiť výrobcov tovarov a služieb, vývozcov a dovozcov, riadiť ich obchod, ako aj zlepšiť následne blahobyt národov členských krajín. WTO má za cieľ podporovať hladko prebiehajúci, slobodný a transparentný medzinárodný obchod, ktorý pomáha zlepšiť blahobyt ľudí členských krajín.[6] V rámci nového regionalizmu nie je región geografickou jednotkou. Región je funkčná jednotka spolupráce založená na vzájomných ekonomických výhodách prostredníctvom liberalizácie obchodu. Na dosiahnutie tohto cieľa majú bilaterálne dohody prednosť pred multilaterálnymi dohodami, ktoré majú formu komplexných oblastí voľného obchodu. Zahŕňajú obchod s tovarom, ale aj liberalizáciu ďalších sektorov vrátane služieb, investícií, migrácie pracovných síl, ochrany práv duševného vlastníctva alebo environmentálnych štandardov.[7]

Dohody, na ktorých je postavená existencia a fungovanie WTO, sú právnymi dokumentmi pokrývajúcimi široký rámec aktivít organizácie. Zaoberajú sa nielen obchodom s tovarmi, ale aj obchodom so službami, duševným vlastníctvom, problematikou poľnohospodárstva, textilom a odevmi, bankovníctvom a technickými normami. Napriek tejto rozmanitosti spracúvaných tematických okruhov sú všetky dohody WTO založené na niekoľkých základných princípoch, ktoré vychádzajú z princípov uznávaných už Všeobecnou dohodou o clách a obchode z roku 1947. Podľa WTO by mal byť medzinárodný obchod bez diskriminácie, voľný, predikovateľný, s vyššou úrovňou konkurencie a väčšími výhodami pre rozvojové krajiny.

[6] BROCKOVÁ, K.; PYTEĽOVÁ, K. *Právo v medzinárodných ekonomických vzťahoch*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2013, s. 67 – 68.
[7] ŘEHÁK, V. US Trade Policy and Sub-Saharan Africa Current Trends and Their Implications for Eastern Africa. In *Dvacáté století - The Twentieth Century.* Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2014. 6, 2, s. 13 – 16.

Funkcie WTO sú ustanovené v dohode o založení Svetovej obchodnej organizácie v článku III. Medzi 6 širšie vymedzených funkcií WTO patria najmä:

- *uľahčovať realizáciu, správu a pôsobenie dohôd WTO,*
- *poskytnúť fórum pre negociáciu nových dohôd WTO,*
- *poskytnúť fórum pre urovnávanie sporov,*
- *zabezpečiť preskúmavanie obchodných politík členov WTO,*
- *zabezpečiť väčšiu koherenciu v procese vytvárania globálnej ekonomickej politiky prostredníctvom spolupráce s ostatnými medzinárodnými organizáciami, najmä MMF a IBRD a ich pridruženými agentúrami, poskytovať technickú pomoc rozvojovým krajinám.“*[8]

3 Štruktúra orgánov WTO

Základnú inštitucionálnu štruktúru vymedzuje článok IV Dohody o založení WTO. Pre naplnenie už spomínaných funkcií slúžia hlavné orgány – Konferencia ministrov, Generálna rada, Špecializované rady, výbory a pracovné skupiny, kvázi-judiciálne orgány, iné nepolitické orgány a Sekretariát WTO. Veľakrát sa stáva, že viacero zasadnutí jednotlivých orgánov sa koná v tej istý čas, takže krajiny s malým počtom zástupcov pri WTO má problém zúčastniť sa všetkých. Treba povedať, že WTO nemá žiadne voliteľné výkonné orgány, na rozdiel od iných organizácií.

Konferencia ministrov ako najvyšší orgán, sa skladá zo zástupcov všetkých členských štátov. Schádza sa raz za dva roky a robí rozhodnutia súvisiace s multilaterálnymi obchodnými dohodami. Konferencia ministrov je nástupcom predošlých každoročných zasadaní zmluvných strán GATT. Má výhradnú právomoc prijímať rozhodnutia vo všetkých otázkach mnohostranných obchodných dohôd a má oprávnenie rozhodnúť o odpustení niektorých záväzkov a stanoviť podmienky, ktorými sa udelenie výnimiek riadi. Rozhodnutie sa prijíma konsenzom, ak to je nemožné, tak hlasovaním, s tým, že každá členská krajina má jeden hlas. Pri zásadných otázkach sa v prípade hlasovania vyžaduje dvojtretinová väčšina hlasov.[9]

Generálna rada je podriadená a zodpovedá konferencii ministrov. Pozostáva zo zástupcov všetkých členských krajín a schádza sa 5 až 6-krát ročne. Je nástupcom Rady GATT. K právomociam Rady patria operatívne činnosti vymedzené v príslušných dohodách. Pomocné orgány – Rada pre obchodovanie s tovarmi, Rada pre obchodovanie so službami a Rada pre obchodné aspekty práv duševného vlastníctva, sa schádzajú podľa potreby.

[8] BROCKOVÁ, K.; PYTEĽOVÁ, K. *Právo v medzinárodných ekonomických vzťahoch*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2013, s. 68 – 69.
[9] GAVAĽOVÁ, V. *Medzinárodné ekonomické organizácie*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2010, s. 110 – 112.

Ďalej sa aj tieto pomocné rady členia na rôzne výbory.[10]Sekretariát bol vytvorený už pre GATT a jeho sídlo je v Ženeve. Má organizačné a technické kompetencie. Na jeho čele je generálny riaditeľ vymenovaný na štyri roky Ministerskou konferenciou. Generálny riaditeľ menuje administratívu Sekretariátu. Sekretariát a taktiež generálny riaditeľ nekonajú podľa rozkazov niektorej z vlád, ich výkon práce je medzinárodného charakteru. Rozhodujú konsenzom alebo hlasovaním zástupcov členských krajín.[11]

4 Mechanizmus riešenia obchodných sporov v rámci WTO

Hlavné riešenia sporov v rámci systému WTO pre urovnávanie sporov obsahujú konzultácie a rokovanie, sporové konanie pred panelmi a odvolacím orgánom, arbitráž, dobré služby, zmierovacie konanie a sprostredkovanie. Ako prvé sa spory medzi členmi WTO riešia konzultáciami, ak sa spor nechýli ku koncu, sťažujúca sa strana môže požiadať o konanie pred panelom. Ak sa jedna zo sporových strán odvolá proti zisteniam panelu, spor postúpi na konanie pred odvolacím orgánom. Arbitráž je uvádzaný ako alternatívny spôsob urovnania sporu. V tom prípade ale strany musia stanoviť presné otázky, ktoré majú byť v arbitráži vyriešené.

V systéme riešenia sporov sú politické aj nezávislé súdne inštitúcie. Politickou je Orgán pre urovnávanie sporov a inštitúciami súdneho typu sú panely a stály Odvolací orgán. Orgán pre urovnávanie sporov sa skladá z diplomatov na úrovni veľvyslancov všetkých členov WTO. Má právomoc stanoviť tzv. poroty zložené z odborníkov, ktoré posudzujú konkrétny spor a prijíma alebo odmieta závery poroty alebo odvolacieho konania, má právo pozastaviť koncesie a iné záväzky. Vymenúva členov Odvolacieho orgánu. Svoje rozhodnutia prijíma konsenzom, vo vymedzených prípadoch rozhoduje negatívnym konsenzom, napríklad v rozhodnutí o zriadení poroty, schválení správy poroty, pozastavení koncesií a iných povinností.[12]

Pomocným orgánom sú panely alebo porota. Skladá sa z 3 alebo 5 členov vyberaných po konzultácii s účastníkmi sporu. Pokiaľ sa účastníci nedohodnú, zloženie určí generálny riaditeľ WTO po konzultácii s predsedom Orgánu pre urovnávanie sporov a predsedom príslušného výboru alebo rady. Vyberá sa spomedzi stáleho zoznamu kvalifikovaných a nezávislých 7 odborníkov, ktorý vedie Sekretariát WTO, alebo osoby mimo zoznamu, nepochádzajúce zo štátu, ktorý je stranou sporu. Ich úlohou je objektívne

[10] GAVAĽOVÁ, V. *Medzinárodné ekonomické organizácie*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2010, s. 112 – 116.
[11] GAVAĽOVÁ, V. *Medzinárodné ekonomické organizácie*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2010, s. 116 – 117.
[12] BROCKOVÁ, K.; PYTEĽOVÁ, K. *Právo v medzinárodných ekonomických vzťahoch*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2013, s. 100 – 102.

preskúmať spornú záležitosť a dospieť k záveru, ktorý pomôže Orgánu pre urovnávanie sporov pri vypracúvaní odporúčania alebo rozhodnutia.[13]

Generálny riaditeľ WTO môže sporovým stranám z titulu svojej funkcie (ex officio) ponúknuť dobré služby, zmierovacie konanie alebo sprostredkovanie. Na tomto poste bol do augusta 2020 Roberto Azevedo, po jeho odstúpení prvýkrát v histórii toto miesto v priebehu februára 2021 zaujme žena, bývalá nigérijská ministerka financií Ngozi Okonjo-Iweala. Generálny riaditeľ zvoláva zasadnutie Orgánu pre urovnávanie sporov a menuje členov Panelu. Vymenúva arbitrov pre stanovenie primeranej lehoty na vykonanie odporúčania alebo rozhodnutia, ak sa strany nevedia dohodnúť na lehote a na arbitrovi alebo na preskúmanie navrhovaného pozastavenia záväzkov v prípade nevykonania odporúčania či rozhodnutia, ak pôvodní porotcovia v tomto prípade nie sú k dispozícii. Sekretariát WTO poskytuje právne poradenstvo a pomoc členským rozvojovým krajinám, poskytuje im špeciálne školenia, asistenciu Panelu a administratívnu podporu.

Odvolací orgán je stálym orgánom, ktorý skúma odvolania v prípadoch riešených porotami. Má sedem členov, z toho vždy traja prerokúvajú každé odvolanie. Členovia sú volení na štyri roky s možnosťou opätovného vymenovania jedenkrát. Sú to odborníci s preukázateľnou odbornou znalosťou práva a medzinárodného obchodu, ktorí nemajú žiadnu priamu väzbu na vlády členských štátov WTO. Odvolací orgán môže potvrdiť, zmeniť alebo zamietnuť nálezy a právne závery Panelu.[14]

Rozhodcovia sú jednotlivci alebo skupina, ktorí môžu byť povolaní rozhodovať o niektorých otázkach v niekoľkých fázach procesu riešenia sporov alebo využívaní ako alternatíva k riešeniu sporov Panelom a Stálym odvolacím orgánom. Ak je to nutné, poskytujú svoj názor na otázky spadajúce napríklad pod Dohodu o sanitátnych a fytosanitárnych opatreniach, technických prekážkach obchodu, subvenciách alebo iných dohodách experti.

Záver

K postupnému vytváraniu moderných a k presadzovaniu efektívnych nástrojov v oblasti medzinárodných obchodných vzťahov došlo po druhej svetovej vojne. Ich postupný rozvoj mal za následok kontinuálne zefektívnenie pravidiel a ich väčšiu transparentnosť, ako aj elimináciu často v minulosti „živelnej“ globalizácie na úrovni bilaterálnych a multilaterálnych obchodných vzťahov. Ako vyplýva z príspevku, na globálnej/celosvetovej úrovni sa tento vývoj opieral o dohodu GATT a jej inštitucionalizovanú nasledovníčku – WTO.

[13] BROCKOVÁ, K.; PYTEĽOVÁ, K. *Právo v medzinárodných ekonomických vzťahoch*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2013, s. 102 – 103.
[14] BROCKOVÁ, K.; PYTEĽOVÁ, K. *Právo v medzinárodných ekonomických vzťahoch*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2013, s. 103.

Je však potrebné pripomenúť, že akokoľvek dobrá myšlienka a optimálne nastavený systém svetového obchodu sa môže nielen v situáciách vis major prejaviť, ako nie dostatočne odolný voči vplyvom väčších hráčov či významnejších obchodných zoskupení na svetovom ekonomickom trhu.

V danej problematike by sa dali skúmať napr. vzťahy globalizácie a regionalizmu z hľadiska liberalizácie. Vychádzame pritom z predpokladu, že ak globalizácia dnes predstavuje komplexnú tendenciu, ktorá vyvoláva rozporuplné názory a prístupy, obdobne zložitý je aj vzťah globalizácie a regionalizmu, ktorý je podľa Cihelkovej a kol.[15] ďalšou významnou tendenciou dnešnej svetovej ekonomiky a medzinárodných ekonomických vzťahov. A proces liberalizácie zohráva vo vzájomnom vzťahu globalizácie a regionalizmu veľmi významnú rolu – stáva sa podstatou oboch tendencií.

Bibliografia

BROCKOVÁ, K.; PYTEĽOVÁ, K. *Právo v medzinárodných ekonomických vzťahoch*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2013. ISBN 978-80-225-3680-6.

CIHELKOVÁ, E. et al. *Nový religionismus : teorie a případová studie (Evropská unie).* 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-808-8.

GAVAĽOVÁ, V. *Medzinárodné ekonomické organizácie*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2010. ISBN 978-80-225-2941-9.

LIPKOVÁ, L. a kol. *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. Bratislava : Sprint dva, 2011. ISBN 978-80-89393-37-4.

NOVÁČKOVÁ, D.; STACHOVÁ, P.; HOFFMANN, P. *Medzinárodné organizácie I.* Skalica : Západoslovenské tlačiarne Skalica, s.r.o., 2010. ISBN 978-80-89391-18-9.

ŘEHÁK, V. US Trade Policy and Sub-Saharan Africa Current Trends and Their Implications for Eastern Africa. In *Dvacáté století – The Twentieth Century*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2014. [online]. 6, 2, s. 9 – 33. ISSN 2336-6656. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/96745>.

ROZEHNALOVÁ, N. *Právo mezinárodního obchodu.* 3. vyd. Praha : Wolters Kluwer, ČR, a.s., 2010. ISBN 978-80-7357-562-5.

WORLD TRADE ORGANISATION. *The General Agreement on Trade in Services (GATS): objectives, coverage and disciplines*. [online]. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://www.wto.org/english/tratop_e/serv_e/gatsqa_e.htm>.

[15] CIHELKOVÁ, E. et al. *Nový religionismus : teorie a případová studie (Evropská unie).* 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 80.